

بررسی و تحلیل روابط ترامتنی در اسکناس های سری سورشازژی و بارگاهی جمهوری اسلامی

با اسکناس پهلوی دوم

مریم پالوچ^۱، فتانه محمودی^۲

*مریم پالوچ – کارشناس ارشد پژوهش هنر، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه مازندران (نویسنده مسئول)

شماره تماس: ۰۹۱۱۷۳۵۰۹۰۰

Email: maryam.paluch@yahoo.com

**فتانه محمودی – دانشیار، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه مازندران

شماره تماس: ۰۹۱۱۸۹۸۶۰۸۹

Email: F.mahmoudi@umz.ac.ir

* این مقاله مستخرج از پایان نامه کارشناسی ارشد مریم پالوچ تحت عنوان *سنت تصویری ایران در طراحی اسکناس های دوره پهلوی و جمهوری اسلامی (با رویکرد ترامتنیت ژنت)* به راهنمایی دکتر فتانه محمودی در دانشگاه مازندران است.

چکیده

طراحی اسکناس هنری کاربردی و تزئینی است و از آن به صورت گسترده استفاده می‌شود و علاوه بر کاربرد اقتصادی و هنری بیان‌کننده فرهنگ، تمدن و تاریخ مدون و مصور جامعه است. برای دستیابی به هدف این پژوهش، نمونه‌هایی انتخابی از اسکناس سری سورشارژی جمهوری اسلامی از سال ۱۳۵۸ تا ۱۳۶۰ و همچنین نمونه‌های سری بارگاهی این دوره به سال ۱۳۶۰ تا ۱۳۶۲، با نمونه‌هایی از اسکناس‌های دوره دوم پهلوی انتخاب شده است. ضرورت مطالعه این آثار بیشتر با اتکا به رویکردها و نظریه‌های جدید احساس می‌شود. پژوهش به روش توصیفی تحلیلی است و تلاش شده به خوانش سنت تصویری اسکناس‌های انتخابی دوره پهلوی و جمهوری اسلامی به مثابه متن با رویکرد ترامنتیت ژنت بپردازد. این مقاله با هدف پاسخگویی به این سؤال است: روابط ترامنتی حاکم در متون اسکناس‌های دوره پهلوی و جمهوری اسلامی بر اساس هم‌حضور و تأثیرپذیری از سنت تصویری ایران چه می‌باشند؟ یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، اسکناس‌های پهلوی دوم به‌عنوان زیرمتن اسکناس جمهوری اسلامی است که نظام‌های کلامی و تصویری عناصر اصلی تشکیل‌دهنده این اسکناس‌ها می‌باشند. اسکناس جمهوری اسلامی در مراحل ترامنتی از نوع روابط بینامنتیت و بیش‌متنتیت تحت تأثیر اسکناس پهلوی دوم قرار گرفته است. و همچنین بیشترین روابط بینامنتی از نوع صریح را اسکناس‌های سورشارژی جمهوری اسلامی با اسکناس پیش متن خود پهلوی دوم می‌باشد.

کلید واژگان: ترامنتیت(ژنت)، اسکناس، پهلوی دوم، جمهوری اسلامی، سنت تصویری ایران

مقدمه

به نظر مورخان پول در تعامل آداب‌ورسوم مذهبی و اجتماعی به وجود آمده و اشیاء مختلف به‌عنوان پول توسط قبائل گوناگون پذیرفته شده است. شاخ، استخوان، ذرت، بز و گله وسیله‌ای برای تبادل کالا و معادل پول قرار گرفت و در عصر فلز مرحله جدیدی در تکامل پول شکل گرفت. در ابتدا فلزات غیر مسکوک وسیله دادوستد بود و پس‌از آن سکه‌های طلا و نقره جایگزین فلزات خشن و سخت شد. سکه‌هایی از جنس مس، قلع و روی به دلیل دوام بیشتر و سبک بودن از کارآمدی خوبی برخوردار شده و متداول گردید. واژه اسکناس به تعبیری از روسیه به ایران رسیده، و در زبان روسی آن را اسیگرناس (AssigunS) می‌نامند و ریشه آن در زبان فرانسه اسینه (Assigno) به معنی حواله، امضاء و پول کاغذی است. به تدریج پس از ضرب سکه، اسکناس یا پول کاغذی متداول گردید. اسکناس برای نخستین بار در قرن نهم میلادی توسط چینی‌ها منتشر و آن را «چاو» نامیدند. در اواخر قرن هفتم حکومت ایران به دست ایلخانان مغول افتاد و خزانه حکومتی تهی گشت. در این زمان پول کاغذی از چین به ایران انتقال و رواج پیدا کرد. به دستور ایلخانان همه مردم زر و سیم‌های خود را به چاوخانه تحویل دادند و در مقابل پول کاغذی چاو دریافت کردند. پس از تأسیس بانک ملی ایران پیشنهاد واگذاری حق نشر اسکناس به این بانک قوت گرفت و در سال ۱۳۰۹ قانون امتیاز نشر اسکناس از بانک شاهنشاهی به تصویب مجلس شورای ملی رسید و سپس طبق قانون دیگری حق انتشار اسکناس به بانک ملی واگذار شد، اسکناس بانک ملی برای نخستین بار در اول فروردین ۱۳۱۱ منتشر گردید. به همین دلیل این روز در تاریخ اقتصادی کشور جایگاه خاصی دارد. هدف اصلی این نوشتار پرداختن به ارتباط میان نظام‌های کلامی و تصویری اسکناس‌های جمهوری اسلامی و اسکناس‌های پهلوی دوره دوم محمدرضا شاه با یکی از مهم‌ترین روش‌ها و رویکردهای قرن بیستمی که به مطالعه روابط میان متون پرداخته و به‌طور کلی مطالعات ترامنتی خوانده می‌شود. از این رو تلاش می‌شود تا چگونگی این ارتباط و تعامل میان متن‌های موردنظر، مورد مطالعه و ارزیابی قرار گیرد. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی است که به روش ترامنتیت (ژنت) و رویکرد بیش‌متنی انجام گرفته است. ابزار گردآوری داده‌ها، منابع کتابخانه‌ای و روش تجزیه و تحلیل کمی و کیفی است.

پیشینه پژوهش

در زمینه نظریه بینامنتیت، کتاب‌ها و مقالات متعددی انتشار یافته که به تاریخچه، تحلیل و تفسیر این رویکرد و نیز به‌طور خاص به نظریه ترامنتیت ژرار ژنت پرداخته‌اند. اما مقالات محدودی در خصوص تحلیل آثار بر اساس این نظریه انجام شده و بیشتر، متون نوشتاری مورد بررسی قرار گرفته‌اند. لذا مقاله حاضر که به کلام و تصویر اسکناس‌های جمهوری اسلامی سری سورشارژی و بارگاهی و پیش متن آن اسکناس پهلوی